
JORDI COLOMINA I CASTANYER

UN TAST DELS VOCABULARIS
BILINGÜES VALENCIANS
ACTUALS

ovint les valoracions dels repertoris lexicogràfics es fan a partir d'uns quants mots triats «a l'atzar». Per evitar aquesta mena de subjectivitat, he fet un tast una mica més substanciós –setanta mots– a deu vocabularis bilingües valencià-castellà i castellà-valencià –publicats entre 1967 i 1993–. Per raons d'eficàcia he cregut més convenient treballar amb els vocabularis castellà-valencià, car el fet de partir del mot castellà permet comparar més fàcilment les diverses solucions proposades pels lexicògrafs. He procurat que els setanta mots triats fossen mots conflictius des del punt de mira valencià i que permetessen observar: a) el grau de particularisme/unitarisme, b) el grau de fidelitat a la normativa lèxica –i de vegades fonètico-gràfica–, i c) la riquesa lèxica i la variació sinonímica.

He agrupat els mots en els vuit camps semàntics següents: a) el món rural i la meteorologia: 1 *arado*, 2 *colmena*, 3 *estrella*, 4 *lloviznar* i 5 *chaparrón*; b) gastronomia: 6 *bacalao*, 7 *bocadillo*, 8 *cucurucho (de papel)*, 9 *palomitas de maíz*, 10 *solomillo*, 11 *requesón* i 12 *tragón, glotón*; c) fruita i verdura: 13 *patata*, 14 *pimiento (fruto)*, 15 *fresa (fruta)*, 16 *níspero (fruto)* i 17 *zanahoria*; d) la casa: 18 *chimenea*, 19 *hollín*, 20 *servilleta*, 21 *lavaplatos, lavavajillas*, 22 *bandeja*, 23 *herramienta*, 24 *basura*, 25 *basurero (oficio)* i 26 *bombilla*; e) fitonímia: 27 *tomillo*, 28 *romero*, 29 *junco*, 30 *juncia*, 31 *hiedra*, 32 *fresno*, 33 *jazmín* i 34 *raíz*; f) zoonímia: 35 *cola*, 36 *aguijón*, 37 *cangrejo*, 38 *lagarto*, 39 *saltamontes*, 40 *mariposa*, 41 *murciélago*, 42 *pavo*, 43 *jilguero*, 44 *golondrina*, 45 *abubilla* i 46 *jauría*; g) el vestit i el cos humà: 47 *abanico*, 48 *deshilar*, 49 *deshilachar*, 50 *calzoncillos*, 51 *latir*, 52 *estómago*, 53 *cogote*, 54 *cosquillas*, 55 *agujetas*, 56 *bálsamo*, 57 *muñeca (del brazo)* i 58 *párpado*;

vària: 59 *pequeño*, 60 *pequeñito*, 61 *larguirucho*, 62 *defender*, 63 *resbalar*, 64 *salpicar*, 65 *empujar*, 66 *empujón*, 67 *hinchar*, 68 *en cuclillas*, 69 *juguete* i 70 *llamarada*.

Les obres estudiades són les següents: *Vocabulari* de Francesc Ferrer Pastor (1967, 1972 i 1977),¹ *Diccionari Galmar* (1977), *Vocabulari Bàsic* del GAV (1980), *Vocabulari* del GAV (1983), *Vocabulari Elemental* d'Emili Miedes (1983), *Vocabulari Fullana-Miedes* (1985), *Diccionari Gregal* de Vicent Pascual (1987), *Vocabulari Fonamental* d'Enric Valor (1988), *Vocabulari Brúixola* (1990) i *Diccionari* de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana (1992-1993).² Perquè es veja d'on beu algun vocabulari –p.e. F. Pastor, Galmar, Pascual o Valor– els he confrontats quasi sistemàticament amb dos vocabularis català-castellà –Albertí (1961 i 1975) i DEC 1985– i més esporàdicament amb Moll (1977). També faig al·lusió un parell de vegades a F. Pastor-J. Giner (1956), F. Ferrer Pastor (1960 i 1985) i al vocabulari «diferencial» de Recio (1985). Entre claudàtors indique mots que malgrat no trobar-se en el castellà-valencià, sí que apareixen en el valencià-castellà.

1. cast. **arado**.³ Albertí 1961, Galmar 1977, DEC 1985 i Pascual 1987: *arada*, *aladre*, *llaura*; F. Pastor 1967: *arada*, *aladre*, *llaura*, *forcat*; GAV 1983 i Acadèmia 1993: *aladre*; Miedes 1983: *forcat*; Fullana-Miedes 1985: *aladre*, *charuga*, *cheruga*; Valor 1988: *aladre*, reg. *arada*; Brúixola 1990: *arada*.

2. cast. **colmena**. Albertí 1961 i Galmar 1977: *arna*, *buc*, *rusc*, *abell*, *arnera*, *tou*, *casera*; F. Pastor 1967: *arna*, *buc*, *rusc*; DEC 1985 i Pascual 1987: *rusc*, *buc*, *arna*; Moll 1977: *rusc*, *buc d'abelles*, *casa d'abelles*, *casera*, *arna*, *tou*, *baso*; GAV 1980, Miedes 1983 i Fullana-Miedes 1985: *colmena*; GAV 1983: *colmena*, *abellar*; ; Valor 1988: *rusc*, *buc d'abelles*; Brúixola 1990: *abeller*, *rusc*, *buc*, *arna*, *tova*<sic>;⁴ Acadèmia 1993: *colmena*, *gayola*, *baso*.

3. cast. **estrella**. Albertí 1961, F. Pastor 1967, Galmar 1977, Moll 1977 i DEC 1985: *estel*, *estrella*; GAV 1980, Miedes 1983 i Acadèmia 1993: *estrela*; GAV 1983: *estrel*, *estrela*, *estela*, *estel*; Fullana-Miedes 1985: *estrela*, *estel*; Pascual 1987: *estel*, *estrella*, *estrela*; Valor 1988: *estrela* / *estel*; Brúixola 1990: *estrela*, *estrella*, *estel*.

4. cast. **lloviznar**. Albertí 1961: *plovisquejar*, *ploviscar*, *plovinejar*, *roinar*, *roinejar*, *brusquinejar*, *borrimejar*, *repixar*; F. Pastor 1967: *plovisquejar*, *ploviscar*; Galmar 1977: els vuit sinònims d'Albertí (1961) més *brusquejar*, *gotellimar*, *gotellinar*;⁵ GAV 1980: *purnejar*; GAV 1983: *plovinejar*; Miedes 1983: *plovisnar*, *purnejar*; Fullana-Miedes 1985: *plovinejar*, *gotejar*, *pluinejar*, *pluinar*; DEC 1985: *plovisquejar*, *ploviscar*, *plovinejar*, *roinejar*, *repixar*; Pascual 1987: *plovinejar*, *ploviscar*, *plovisquejar*, *repixar*; Valor 1988: *plovitejar*, *plovisquejar*, *llagrimejar* 'casi imperceptiblemente'; Brúixola 1990: *plovisquejar*, *ploviscar*, *gotejar*; Acadèmia 1993: *purnejar*, *plovitejar*, *borrimar*, *gotejar*, *gotinyar*.

(1) Quasi sempre coincideixen les tres edicions: llavors cite només F. Pastor 1967; la de 1972 és de vegades una mica més reduïda que la de 1977, la definitiva i la que sense més variacions –només la data d'impressió– s'ha publicat fins a l'hora d'ara.

(2) Vull agrair a l'amic i col·lega Emili Casanova els seus suggeriments, sempre ben valuosos; i a ell i a Lluís Alpera, Joan J. Ponsoda, Biel Sansano i Josep Tormo el seu suport bibliogràfic.

(3) GAV 1980 no enregistra *arado*.

(4) *Tova* és errada per *tou* (Andorra, Alt Pallars, Organyà, DCVB).

(5) Tots onze sinònims són al *DFa*, que no sempre presenta la mateixa riquesa sinonímica. Em fa l'efecte que Galmar reproduïx ací alguna edició posterior –i doncs ampliada– d'Albertí (1961).

5. cast. **chaparrón**.⁶ Albertí 1961 i Galmar 1977: *ruixat, ruixada, ram, ramassat, ramassada, grop, aiguarrada, glopada*; F. Pastor 1967: *ruixada, ramassada, aiguarrada*; GAV 1983: *aiguafort, aiguazo, espetec*; Miedes 1983: *arruixo, ruixada*; Fullana-Miedes 1985: *chapallo, ramassada, arruixo*; (chaparrón de agua <sic>) *aiguazo*; DEC 1985: *xàfec, ruixat*; Pascual 1987: *arruixada (o ruixada), ruixat, xàfec*; Valor 1988: *arruixada, ruixat, ramassada*; Brúixola 1990: *xàfec, ruixat, ramassada*; Acadèmia 1993: *arruixada, arruixo, aiguarrada, aiguazo, sacso d'aigua, alaboc, ramassada, glopada, garrotada, diluviada, chapallo [araboga 'aguanieve' <sic>]*.

6. cast. **bacalao**. Albertí 1961, F. Pastor 1967, Galmar 1977, Moll 1977 i DEC 1985: *bacallà*; GAV 1980 i 1983: *abadejo*; Miedes 1983: *abaejo*; Fullana-Miedes 1985: *abaejo, bacallar, abadeig*; Pascual 1987: *bacallà, abadejo*; Valor 1988: *bacallà [abadeig]*; Brúixola 1990: *abadejo, bacallà*; Acadèmia 1993: *bacallar, abadejo*.

7. cast. **bocadillo**.⁷ Tots els vocabularis donen *entrepà*, i a més: Albertí 1961: *sandvitx, badall*; F. Pastor 1967: *sandvitx*; Galmar 1977: *badall, emparedat, sandvitx*; GAV 1983: *mossegadeta*; DEC 1985: *badall*; Pascual 1987: *badall, emparedat*; Acadèmia 1993: *cantell*.⁸

8. cast. **cucurucho (de papel)**.⁹ Albertí 1961, F. Pastor 1967 i Galmar 1977: *cucurull, cucurutxo, paperina*; GAV 1983: *paperada, paperina, cucuruig*; Miedes 1983: *cucuruig, mesureta*; Fullana-Miedes 1985: *paperina, paperada, mesura*; DEC 1985: *cucurull, cucurutxo*; Pascual 1987: *cucurull, cucurutxo, paperina*; Valor 1988: *cucurull, paperina*; Brúixola 1990: *cucurutxo, mesura, paperina*; Acadèmia 1993: *mesura, paperada, papera*.

9. cast. **palomitas de maíz**.¹⁰ Albertí 1961: *bufa, rosa*; Miedes 1983: *borles, roses*; DEC 1985: *roseta, crispeta*; Pascual 1987: *rosa, roseta*; Brúixola 1990: *borla, crispeta*; Acadèmia 1993: *rosa, esclafito, clocha*.

10. cast. **solomillo**.¹¹ Albertí 1961 i Galmar 1977: *llom (en carnisseria)*; F. Pastor 1967: *llom, entrecot*; GAV 1983: *rellomello, sanguisolet <sic>*; Miedes 1983: *llomello*; Fullana-Miedes 1985: *rellomello*; DEC 1985: *filet, rellom*; Pascual 1987: *filet*; Valor 1988: *llom / (de cerdo) llomell o llomello*; Brúixola 1990: *llom*; Acadèmia 1993: *rellomello, llistell <sic>*.¹²

11. cast. **quesón**.¹³ Albertí 1961: *mató, recuit, brossat*; F. Pastor 1967: *mató, recuit*; Albertí 1975 i Galmar 1977: *mató, recuit, brossat, brull*; GAV 1983: *mató*,¹⁴ *formaget*; Miedes 1983: *brull, brullo*; Fullana-Miedes 1985: *formaget, brull*; DEC 1985: *mató, brossat, recuit / quallada, qual*; Pascual 1987: *mató, brull, brossat, recuit / quallada*; Valor 1988: *brull, mató*; Brúixola 1990: *brull, recuit, mató*; Acadèmia 1993: *brullo, formaget*.

12. cast. **tragón, glotón**.¹⁵ Albertí 1961 i Galmar 1977: *golafre, gormand, menjador, menjaire, barrut*; F. Pastor 1967-77: *golafre, menjador, barrut*; F. Pastor 1972: *golafre, menjador*; GAV 1983: *golut, golafre, glotó*; Fullana-Miedes 1985: *golafre, golut, galduf, farto, buc*; DEC 1985: *golafre, menjador, menjaire, fart*.

(6) GAV 1980 no enregistra *chaparrón*.

(7) Fullana-Miedes 1985 i Valor 1988 no enregistren *bocadillo*.

(8) *Cantell* 'cantero, trozo' «cantell de pa» (B. Metge, DCVB).

(9) GAV 1980 no enregistra *cucurucho*.

(10) No enregistren *palomitas de maíz* ni F. Pastor 1967, Galmar 1977, Moll 1977, GAV 1980 ni 1983, Fullana-Miedes 1985 ni Valor 1988.

(11) GAV 1980 no enregistra *solomillo*.

(12) *Llistell* 'filete, listel, listón (arqueologia) / filete (de carn), solomillo'; si la primera accepció és correcta, la segona és pura invenció, per ampliació abusiva de significat, car *llistell* en català – i els seus equivalents francès, castellà i italià – només està documentat com a terme d'arquitectura (*llistell* 'adorn de columna', OPou, DCVB).

(13) GAV 1980 no enregistra *quesón*.

(14) *Mató* no apareix en Fullana (1921).

(15) GAV 1980 i Miedes 1983 no enregistren *tragón, glotón*.

fartaner; Pascual 1987: *glotó, golut, golafre, fartaner*; Valor 1988: *glotó, golafre, fartó*; Brúixola 1990: *menjador, destraler; golafre, golut, fartó, fart*; Acadèmia 1993: *farto, fartana, fartera, engaldidor; galduf, gloto, galdírot, golut, golos, galafre, galima, gulo, buco*.

13. cast. **patata**. Albertí 1961, Moll 1977, Galmar 1977 i DEC 1985: *patata, trumfa*; F. Pastor 1967: *patata, trumfa, creïlla*; GAV 1980 i Acadèmia 1993: *creïlla*; GAV 1983: *creïlla, pataca*; Miedes 1983: *quereguilla, creïlla [quereïlla]*; Fullana-Miedes 1985: *quereguilla, creïlla, criadilla*; Pascual 1987: *creïlla, patata, trumfa*; Valor 1988: *patata, creïlla*; Brúixola 1990: *creïlla, patata, pataca, trumfa*.

14. cast. **pimiento (fruto)**.¹⁷ Albertí 1961: *pebrotera, pebroter, bitxo, pebrina / pebrot*; F. Pastor 1967: *pebrera, pebrotera, pebroter, bitxo, pebrina*; Galmar 1977: *pebrotera, pebroter, bitxo, pebrina*; Moll 1977 i Pascual 1987: *pebre, pebrot*; GAV 1983: *pebrotera, pebrot, pimento, pebrereta*; Miedes 1983: *pimiento <sic>, peminto [pimento]*; Fullana-Miedes 1985: *peminto, pimento, pebrot*; DEC 1985: *pebrot*; Valor 1988: *pebrot, reg. pebrera, reg. pimentó*; Brúixola 1990: *pebre, pebrera, pebrot*; Acadèmia 1993: *pimento, pebrot / pebrera*.¹⁸

15. cast. **fresa (fruta)**. Albertí 1961, F. Pastor 1967, Galmar 1977, Valor 1988, DEC 1985 i Brúixola 1990: *maduixa, fraula*; GAV 1980: *fraura [fraula]*; GAV 1983: *fraula, fresa*; Miedes 1983: *fraura, fresa*; Fullana-Miedes 1985: *fresa, fraula*; Pascual 1987: *maduixa [fraula]*; Acadèmia 1993: *fraula, fraura*.

16. cast. **níspero (fruto)**.¹⁹ Albertí 1961 i Pascual 1987: *nespra, nespla*; Moll 1977: *nespla, nespra / (fruto dels níspero del Japón) nispro*; GAV 1983: *nyesple <sic>, nyespro, nispro*; Fullana-Miedes 1985: *nyespla, nisparo*; DEC 1985: *nespla, nespra*; Valor 1988: *nespla / nespra, reg. nispro*; Brúixola 1990: *nespra, nyespla*; Acadèmia 1993: *nyispro*.

17. cast. **zanahoria**.²¹ Albertí 1961, F. Pastor 1967 i Galmar 1977: *pastanaga, safanòria*; GAV 1983: *safanoria, pastanaga*; Miedes 1983 i Acadèmia 1993: *safanòria*; Fullana-Miedes 1985: *pastanaga, safanoria*; Pascual 1987 i Valor 1988: *safanòria, pastanaga*; DEC 1985: *pastanaga*; Brúixola 1990: *carlota, safanòria, pastanaga*.

18. cast. **chimenea**. Albertí 1961: *xemeneia*; F. Pastor 1967: *xemeneia, ximenera*; Albertí 1975: *xemeneia, (conducte) / fumeral*; Moll 1977, Valor 1988²² i Brúixola 1990: *fumeral, xemeneia*; Galmar 1977: *xemeneia, fumera [fumeral]*; GAV 1980: *fumeral*; GAV 1983: *fumeral, ximenera*; Miedes 1983 i Fullana-Miedes 1985: *xumenera, ximenera, fumeral*; DEC 1985: *xemeneia, fumeral*; Pascual 1987: *ximenera, xemeneia, fumeral*; Acadèmia 1993: *fumeral, chimenera*.

19. cast. **hollín**.²³ Albertí 1961, F. Pastor 1967-77, Galmar 1977 i DEC 1985: *sutge, sutja, estalzí, estalzim*; F. Pastor 1972: *sutge, sutja, estalzí*; Moll 1977: *sutge, sutja, estalzí, estalzim, follí, teranyina*; GAV 1983: *estalcim, solli <sic> [suja, sollim]*; Miedes 1983: *suja*; Fullana-Miedes 1985: *estalcim, suja, sollim, mascarada*; Pascual 1987: *sutja (o sutge), follí, estalzí (o estalzim)*; Valor 1988: *sutja, reg. estalzim, reg. follí*; Brúixola 1990: *sutja, sutge*; Acadèmia 1993: *suja, folli, sollim, estalzim*.

(16) En Fullana (1921) només trobem *criadilla* 'patata' i *pataca* 'batata'.

(17) GAV 1980 no enregistra *pimiento (fruto)*.

(18) Acadèmia 1992 enregistra *pebrera* només com a 'guindilla / pimienta' i no enregistra *pebrot*.

(19) Albertí 1975, Galmar 1977 i GAV 1980 no enregistren *níspero (fruto)*; F. Pastor 1967 tampoc, però en l'invers dóna *nespla, nespra*; Miedes 1983 tampoc, però en l'invers enregistra *nyespla*.

(20) Ja el *DFa* enregistra *nispro* 'nom vulg. dels fruits del nespre', vulg. *nispre*.

(21) GAV 1980 no enregistra *zanahoria*.

(22) Valor dóna a més en l'invers *ximenereta* (en armes antigues) 'fogón'.

(23) GAV 1980 no enregistra *hollín*.

20. cast. **servilleta**. Albertí 1961, F. Pastor 1967, Galmar 1977, Valor 1988, DEC 1985 i Brúixola 1990: *tovalló*; Moll 1977 i Pascual 1987: *tovalló, torcaboques*; GAV 1980: *torcaboques*; GAV 1983 i Miedes 1983: *torcaboca, servilleta*; Fullana-Miedes 1985: *servilleta, torcaboca*; Acadèmia 1993: *torcaboca, tovallola*.

21. cast. **lavaplatos, lavavajillas**.²⁴ Albertí 1961, F. Pastor 1967-77 i Galmar 1977: *rentaplats, llavaplats*; F. Pastor 1972: *llavaplats*; Moll 1977: *escuraplats, rentaplats*; GAV 1980 i Miedes 1983: *escuradora*; DEC 1985: *rentavaixella, màquina de rentar plats*; Pascual 1987: *rentavaixelles, màquina de rentar plats [rentaplats]*.

22. cast. **bandeja**.²⁵ Albertí 1961, F. Pastor 1967, Galmar 1977, DEC 1985 i Brúixola 1990: *safata*; GAV 1980 i 1983: *font*; Miedes 1983: *font / batea <sic>*; Recio 1985: *fritera*; Pascual 1987: *safata, plata*; Acadèmia 1993: *fritera, fruitera*.

23. cast. **herramienta**. Albertí 1961 i Galmar 1977: *eina / einam, ferramenta*; F. Pastor 1967: *ferramenta, eina*; GAV 1980: *ferramenta*; GAV 1983: *ahina 'herramienta <sic>', ferrament, ferramenta*; Miedes 1983: *ferramenta, aïna*; Fullana-Miedes 1985: *ferrament, ahina, aïna*; (cast. *herramientas*) *ferramenta, ferrage*; DEC 1985: *eina / utillatge, einam, eines*; Pascual 1987: *eina, ferrament / ferramenta*; Valor 1988: *ferrament, eina / ferramenta*; Brúixola 1990: *eina / ferramenta*; Acadèmia 1993: *ferramenta, ferrament / ferramenta [aïna 'utensilio (de cuina o ferramenta)']*.

24. cast. **basura**.²⁶ Albertí 1961, Galmar 1977 i DEC 1985: *escombraries*; F. Pastor 1967: *fem, porqueria*; Moll 1977: *fems, escombraries*; GAV 1980 i 1983: *fem*; Miedes 1983: *fem, desperdicis*; Pascual 1987: *fem, escombraries*; Valor 1988: *escombraries, brossa, fem*; Brúixola 1990: *fem(s), escombraries*; Acadèmia 1993: *fem, brossa*.

25. cast. **basurero (oficio)**.²⁷ DEC 1985: *escombriaire, escombrariaire*. Tots els altres vocabularis enregistren *femater*, i de més a més: Albertí 1961, Pascual 1987 i Brúixola 1990: *escombriaire*; Moll 1977: *escombriaire, merdacaner*; Galmar 1977: *escombriaire*; GAV 1983: *femeter*; Fullana-Miedes 1985: *merder*.

26. cast. **bombilla**.²⁸ Albertí 1961 i F. Pastor 1967: *bombeta (elèctrica)*; Moll 1977: *bombeta, pera*; Galmar 1977, DEC 1985, Pascual 1987, Valor 1988 i Brúixola 1990: *bombeta*; GAV 1980 i 1983 i Miedes 1983: *perilla, pera*; Acadèmia 1993: *pera*.

27. cast. **tomillo**.²⁹ Albertí 1961, F. Pastor 1967 i Galmar 1977: *farigola, frígola, timó, timonet*; Moll 1977: *timó, farigola, frígola, tem*; GAV 1983: *tomello, timonet*; Miedes 1983: *tomello, timo*; Fullana-Miedes 1985: *timo, timonet, tomello, farigola*; DEC 1985: *farigola, timó, tem, frígola*; Pascual 1987: *timó, farigola, tem, frígola*; Valor 1988: *timó, frígola, farigola*; Brúixola 1990: *timó, farigola*; Acadèmia 1993: *timo, tomello, timonet, frígola*.

28. cast. **romero (planta)**.³⁰ Albertí 1961, F. Pastor 1967, Moll 1977 i Galmar 1977: *romaní*; GAV 1983 i Miedes 1983: *romer*; Fullana-Miedes 1985: *romer, rosmari <sic>*; DEC 1985 i Valor 1988: *romaní, romer*; Pascual 1987 i Brúixola 1990: *romer, romaní*; Acadèmia 1993: *romer, romani*.

(24) Albertí 1975, GAV 1983, Fullana-Miedes 1985, Valor 1988, Brúixola 1990 ni Acadèmia 1993 no enregistren *lavaplatos, lavavajillas*.

(25) Fullana-Miedes 1985 i Valor 1988 no enregistren *bandeja*.

(26) Fullana-Miedes 1985 no enregistra *basura*.

(27) Valor 1988 no enregistra *basurero*.

(28) Fullana-Miedes 1985 no enregistra *bombilla*.

(29) GAV 1980 no enregistra *tomillo*.

(30) GAV 1980 no enregistra *romero*.

29. cast. **junco**.³¹ Albertí 1961 i Galmar 1977: *jonc, jonc d'estores, jonquera*; F. Pastor 1967, Albertí 1975, Moll 1977 i DEC 1985: *jonc, jonquera*; GAV 1980 i 1983, Miedes 1983, Fullana-Miedes 1985 i Acadèmia: *junc*; Pascual 1987: *jonc*.

30. cast. **juncia**.³² Albertí 1961, F. Pastor 1967, Galmar 1977 i Pascual 1987: *jonça, castanyola*; Moll 1977: *jonça, junça*; GAV 1983, Miedes, Fullana-Miedes 1985 i Acadèmia: *junça*; DEC 1985: *jónçara*,³³ *serrana*; Valor 1988: *jonça*, [*junça* 'juncia / castañuela'].

31. cast. **hiedra**.³⁴ Albertí 1961, F. Pastor 1967 i Galmar 1977: *heura, heurera*; GAV 1983 i Fullana-Miedes 1985: *hedra, eura*; Miedes 1983: *hèura, eura*; DEC 1985, Pascual 1987, Valor 1988 i Brúixola 1990: *heura*; Acadèmia 1993: *hedra*.

32. cast. **fresno**.³⁵ GAV 1983 i Acadèmia 1993: *fleix*; Miedes 1983: *freix*; Fullana-Miedes 1985: *freix, fleix*. La resta de vocabularis: *freixe*.

33. cast. **jazmín**. Albertí 1961, F. Pastor 1967 i Galmar 1977: *llessamí, gessamí*; Albertí 1975 i DEC 1985: *gessamí, llessamí*; Moll 1977: *gesmí, gesminer, gessamí, gessaminer, gesmil, gesmiler, llessamí, llessaminer*; GAV 1980 i Miedes 1983: *gesmil; gesmiler*; GAV 1983: *englatina* <sic>, *gesmil, gessamí*; Fullana-Miedes 1985: *gesmil, gesmiler, gessamí*; F. Pastor 1985: *gesmil, gessamí, llessamí; gesmiler, gessaminer*; Pascual 1987: *gesmil, gesmiler, gessamí, llessamí*; Valor 1988: (del àrabe-persa «jasmín») *gesmí*, reg. *gessamí*, dial. *gesmir, gesmil*; Brúixola 1990: *gesmil, gessamí, llessamí*; Acadèmia 1993: *gesmil*.

34. cast. **raíz**. GAV 1983: *rail, arrail*; Tots els altres vocabularis enregistren *arrel*, i a més: Albertí 1961, F. Pastor 1967, Galmar 1977, DEC 1985, Pascual 1987 i Brúixola 1990: *rel*; Moll 1977: *rel, rail*; Miedes 1983: *rel, rabassa*; Fullana-Miedes 1985: *arrail*; Valor 1988: reg. *rail*; Acadèmia 1993: *arraïl, raïl*.

35. cast. **cola (de animal)**. Albertí 1961, F. Pastor 1967, DEC 1985, Pascual 1987 i Valor 1988: *cua*. Albertí 1975 i Galmar 1977: *cua, coa*; Moll 1977, GAV 1980 i Brúixola 1990: *coa, cua*; GAV 1983: *cua, rabo*³⁶ [*coa*]; Miedes 1983: *coa, cua, rabo*; Fullana-Miedes 1985: *coa, cúa, rabo*; Recio 1985 i Acadèmia 1993: *coa*.

36. cast. **aguijón (de insecto)**.³⁷ Tots els vocabularis enregistren *fibló*, i a més: Albertí 1961 i Galmar 1977: *agulló, fible*; F. Pastor 1967: *agulló [fible]*; Moll 1977: *agulló, fiblet*; GAV 1983: *agujo* <sic>, *fiço*; Fullana-Miedes 1985: *agujo, agullo*; DEC 1985: *fible, agulló*; Pascual 1987: *agulló*; Valor 1988: *fiçó*; Brúixola 1990: *agulló, esperó*; Acadèmia 1993: *agullo, fiço*.

37. cast. **cangrejo**.³⁸ Albertí 1961, Moll 1977, Galmar 1977, DEC 1985, Pascual 1987 i Valor 1988: *cranc*; F. Pastor 1967 i Brúixola: *cranc, carranc*; GAV 1983 i Fullana-Miedes 1985: *carranc, cranc*; Miedes 1983, Recio 1985 i Acadèmia 1993: *carranc*.

38. cast. **lagarto**.³⁹ Albertí 1961 i F. Pastor 1967:⁴⁰ *llangardaix, lluert*; Moll 1977 i Galmar 1977: *llangardaix, lluert, fardatxo*; GAV 1983: *fardaig*; Miedes 1983: *fardaig, fardacha* 'lagarta'; DEC 1985: *llangardaix*; Pascual 1987, Valor 1988 i Brúixola 1990: *fardatxo, llangardaix*; Acadèmia 1993: *fardacho, sarvacho*.

(31) Brúixola 1990 no enregistra *junco*; Valor 1988 tampoc, però en l'invers dona *jonc*, i com a dialectal), *junc*.

(32) GAV 1980 i Brúixola no enregistren *juncia*.

(33) *Jónçara* -DAg. Masclans (1954), DEC 1982- és grafia contrària a la fonètica històrica catalana -on (vg. Colomina [en premsa]) les *aa* postòniques internes esdevenen *ee*-; la grafia correcta -la que empren DCVB i DCor- és *jónçera*.

(34) GAV 1980 no enregistra *hiedra*.

(35) GAV 1980 no enregistra *fresno*.

(36) *Rabo* ja apareix en Fullana (1921).

(37) GAV 1980 i Miedes 1983 no enregistren *aguijón*.

(38) GAV 1980 no enregistra *cangrejo*.

(39) GAV 1980 i Fullana-Miedes 1985 no enregistren *lagarto*.

(40) F. Pastor-Giner 1956 i F. Pastor 1985 enregistren també *fardatxo* i *sarvatxo*, i F. Pastor 1960 *fardatxo*.

39. cast. **saltamontes**.⁴¹ Albertí 1961 i Galmar 1977: *llagost, llagosta, saltarel-la, saltamartí*; F. Pastor 1967 i DEC 1985: *llagosta, saltamartí*; Moll 1977: *llagost, saltamartí*; GAV 1983: *saltamarti, llangosta*; Fullana-Miedes 1985: *salto <sic>*; Pascual 1987: *llagostí, llagosta, saltamartí*; Valor 1988: *llagostí, saltamartí*; Brúixola 1990: *llangostí, llangosta, llagosta*; Acadèmia 1993: *saltamarti*.

40. cast. **mariposa (insecto)**. Albertí 1961, Galmar 1977 i DEC 1985: *papallona, papalló, voliaina, voliana*; F. Pastor 1967: *papallona, papalló*; Moll 1977: *papalló, papallona, voliana, voliaina, paloma, palometa, pampallola, papiola, babaiana*; GAV 1980: *palometa*; GAV 1983: *papallona, papallo, paloma*; Miedes 1983 i Acadèmia 1993: *paloma, palometa*; Fullana-Miedes 1985: *paloma*; Pascual 1987: *paloma, papallona*; Valor 1988: *papallona, reg. paloma*; Brúixola 1990: *palometa, papallona*.

41. cast. **murciélago**.⁴² Albertí 1961, Galmar 1977 i DEC 1985: *rata-pinyada, rat-penat, rata-penada, muricec, muriac, voliac*; F. Pastor 1967-77: *rat penat, rata penada, muricec, muriac, voliac*; F. Pastor 1972 i Valor 1988: *rat penat, rata penada*; GAV 1983: *mucilac <sic>*,⁴³ *rat penat*; Fullana-Miedes 1985: *rat penat, rateta penada, mucilac <sic>*; Pascual 1987: *rata-penada, rat-penat, rata-pinyada, muricec*; Brúixola 1990: *rata-penada, rat-penat*; Acadèmia 1993: *rata penada, rat penat*.

42. cast. **pavo (común)**.⁴⁴ Tots els vocabularis enregistren *títot*, i a més: Albertí 1961, F. Pastor 1967-77 i Galmar 1977: *gall dindi, indiot, pioc*; F. Pastor 1972: *gall, dindi <sic>*; GAV 1983: *totestiu <sic>*,⁴⁵ *tito, pavo*; Miedes 1983: *tita, polit, pavo*; Fullana-Miedes 1985: *pavo, tito*; (pavo <sic> carbonero) *totestiu*; DEC 1985 i Pascual 1987: *gall dindi, indiot*; Valor 1988: *gall dindi, reg. titot, reg. indià, reg. indiot*; Brúixola 1990: *polit, indiot*; Acadèmia 1993: *tito, polit*.

43. cast. **jilguero**.⁴⁶ Albertí 1961, F. Pastor 1967-77 i Galmar 1977: *cadernera, cardina, carderola, cadernell*; F. Pastor 1972, Pascual 1987 i Valor 1988: *cadernera, cardina*; GAV 1983 i Acadèmia 1993: *cagarnera, cadarnera*; Miedes 1983: *cagarnera*; Fullana-Miedes 1985: *cadarnera, cagarnera*; DEC 1985: *cadernera, cadernell, cardina, carderola*; Brúixola 1990: *cadernera*.

44. cast. **golondrina (ave)**. Albertí 1961: *oreneta, oronella, oronell, orenola*; F. Pastor 1967: *oreneta, oronella*; Moll 1977: *oronella, oreneta, orenola, orandella, vinjolita*; Galmar 1977: *oronella, oreneta, oronell, orenola*; GAV 1980: *oroneta*; GAV 1983: *oroneta [oronella, oronell 'golondrino']*; Miedes 1983: *ornella <sic>, oroneta, oronell 'golondrino'*; Fullana-Miedes 1985: *ornella <sic>, oroneta, fumarell*; DEC 1985: *oreneta, oronell, oronella, orenola*; Pascual 1987: *oroneta, oreneta, oronella*; Valor 1988: *oroneta, oronella*; Brúixola 1990: *oronella, oroneta*; Acadèmia 1993: *oroneta, oronella, orandella*.

45. cast. **abubilla**.⁴⁷ Albertí 1961, F. Pastor 1967, Galmar 1977, DEC 1985, i Pascual 1987: *puput, but-bur*; Moll 1977, Valor 1988 i Brúixola 1990: *puput*; GAV 1983: *palput, putpur*; Fullana-Miedes 1985: *putput, palput*; Acadèmia 1993: *palput*.

(41) GAV 1980 i Miedes 1983 no enregistren *saltamontes*.

(42) GAV 1980 i Miedes 1983 no enregistren *murciélago*.

(43) L'errada ja ve de Fullana (1921): *mucilac* 'mucflago, murciélago'.

(44) GAV 1980 no enregistra *pavo*.

(45) L'errada ve de Fullana (1921) *totestiu* 'pavo [per *paro*] carbonero, monje, ave'.

(46) GAV 1980 no enregistra *jilguero*.

(47) GAV 1980 i Miedes 1983 no enregistren *abubilla*.

46. cast. **jauría**.⁴⁸ Albertí 1961, F. Pastor 1967 i Galmar 1977: *canilla, gossada*; Moll 1977: *canilla, gossada, gossam*; DEC 1985 i Pascual 1987: *gossada, canilla*; Valor 1988: *canilla, jama*; Acadèmia 1993: *currica*.⁴⁹

47. cast. **abanico**.⁵⁰ Albertí 1961, F. Pastor 1967 i Galmar 1977: *ventall, vano*;⁵¹ Moll 1977, DEC 1985, Pascual 1987 i Brúixola 1990: *ventall*; GAV 1980 i 1983 i Recio 1985: *palmito*; Miedes 1983 i Acadèmia: *palmito, ventall*; Fullana-Miedes 1985: *ventall, aventador, paypay*,⁵² *palmito*.

48. cast. **deshilar**.

49. cast. **deshilachar**.⁵³ Albertí 1961, F. Pastor 1967⁵⁴ i Galmar 1977: *esfilegar, esfilegassar, desfilat; esfilagarsar*; Moll 1977: *desfilat; esfilat, desfilagassar, esfilarsegar, esblenar, sargaiar*; GAV 1983: *esfilagarrar* <sic> [*esfilagarsar*]; Miedes 1983: *esfilagarsar; desfilagarchar*; Fullana-Miedes 1985: *desfilat; d/esfilagarsar-se*; DEC 1985: *desfilat, esfilegar, esfilegassar; esfilagarsar*; Pascual 1987: *desfilat*; no enregistra *deshilachar* [*esfilagarsar* 'deshilachar']; Brúixola 1990: *desfilat; esfilagarsar*; Acadèmia 1993: *desfilat; desfilatjar*.⁵⁵

50. cast. **calzoncillos**.⁵⁶ Albertí 1961, Galmar 1977 i DEC 1985: *calçotets, calçons blancs*; F. Pastor 1967, Miedes 1983, Pascual 1987 i Brúixola 1990: *calçotets*; GAV 1983: *calço, calçotets, saraguells*; Fullana-Miedes 1985: *calço, eslip*; Recio 1985 i Acadèmia 1993: *calço(ns)*.

51. cast. **latir (el corazón / el perro)**. Albertí 1961, F. Pastor 1967 i Galmar 1977: *bategar, batre, polsar / clapir, glapir*; Moll 1977: *bategar, debategar, esbategar, batre / glapir, glatir*; GAV 1980: *glatir*; GAV 1983: *depir* <sic>, *glapir* [*clapir*]; Miedes 1983: *clapir, glapir, glatir*; Fullana-Miedes 1985: *clapir, bategar, glapir, batre*; DEC 1985: *bategar, batre / clapir, glapir*; Pascual 1987: *bategar, batre* [*glapir* el gos 'ladrar']; Valor 1988: *bategar / clapir*; Brúixola 1990: *bategar, batre*; Acadèmia 1993: *glatir / clapir*.

52. cast. **estómago**. F. Pastor-J. Giner 1956 i Valor 1987: *estómeç*;⁵⁷ Albertí 1961, Galmar 1977, DEC 1985 i Pascual 1987: *estómac, païdor, pedreny, ventrell*; F. Pastor 1967: *estómac, païdor, ventrell*; GAV 1980: *estomac, ventre, pancha*; GAV 1983: *ventrell, estomac*; Miedes 1983: *estomac, ventrell*; Fullana-Miedes 1985: *estomac*; Recio 1985 i Acadèmia 1993: *estomeç*; Brúixola 1990: *estómac*.

53. cast. **cogote; pescuezo**. Albertí 1961 i Galmar 1977: *clatell, clotell; bescoll, batcoll*; F. Pastor 1967: *clatell, clotell, bascoll*;⁵⁸ *bescoll, batcoll*; Moll 1977: *clatell, clotell, bescoll; clatell, clotell, betcoll, bescoll*; GAV 1980 i Valor 1988: *bascoll*; GAV 1983: *clatell* [*clotell, bascoll*]; Miedes 1983: *clatell, bascoll*; Fullana-Miedes 1985: *bascoll, clatell, clotell*; DEC 1985: *clatell, bescoll, nuca; clatell, bescoll, batcoll*; Pascual 1987: *bescoll, clatell, nuca*; Brúixola 1990: *bescoll, clatell*; Acadèmia 1993: *tos; bascoll*.

54. cast. **cosquillas**.⁵⁹ Albertí 1961, F. Pastor 1967, Galmar 1977 i DEC 1985: *pessigolles*; Moll 1977: *pessigolles, cossigolles, cossiguetes, còssigues, joques*; GAV 1983: *cosconelles, cosgolles* <sic>, *cosquerelles, coscarrelles, sigolletes, pessigolles*,

(48) GAV 1980 i 1983, Miedes 1983, Fullana-Miedes 1985 i Brúixola 1990 no enregistren *jauría*.

(49) Acadèmia 1992 proposa llegir *currica*, però és a tort, car la pronúncia correcta és *círrica* (Escriu, 1851; València, Casinos, DCVB).

(50) Valor 1988 no enregistra *abanico* però en l'invers dona *ventallar-se* i *ventall*.

(51) *Vano* -manlleu no valencià del cast. *abano*, forma anterior del modern *abanico* - no figura al DFa ni al DEC 1982, ni tampoc en F. Pastor-Giner (1956), ni en F. Pastor (1960, 1985).

(52) *Paypay* no figura a Fullana (1921). És un tipus de ventall de cartó i d'estil japonès; a Alcoi és viva l'expressió *fer-se aire amb un paipai*.

(53) GAV 1980 i Valor 1990 no enregistren ni *deshilar* ni *deshilachar*.

(54) F. Pastor 1967 canvia amb encert la grafia a tort amb *a* de Fabra i Albertí *esfilagarsar* pel més correcte *esfilegassar*. Diguem de passada que *esfilegassar* és una simple variant ultracorrecta -amb *rs* per *ss*, com en *nevarsar* per *nevassar*- de *esfilegassar*.

(55) *Desfilatjar* és grafia ultracorrecta de *desfilatjar*, explicable per la procedència apitxada dels redactors del vocabulari de l'Acadèmia.

(56) GAV 1980 no enregistra *calzoncillos*. Valor 1988 tampoc no enregistra *calzoncillos* però en l'invers dona *calço* 'm. indum. Vd polaina / pl. calzones / - de cuir (per a caça i camp) zahones o zafones'.

(57) Vegeu documentació antiga i moderna de *estómeç* en Colomina (en premsa).

(58) Vegeu en Colomina (1993: 32-33) per què *bascoll* és una mala grafia de *bescoll*.

(59) GAV 1980 no enregistra *cosquillas*.

cuscanelles [cosigolles]; Miedes 1983: *cosconelles, pessigolles*; Fullana-Miedes 1985: *cosconelles, pessigolles, cosquerelles*; Pascual 1987 i Brúixola 1990: *cosquerelles, pessigolles*; Valor 1988: *pessigolles, cuscanelles, cosquerelles*; Acadèmia 1993: *cosquerelles, picorettes, soreselles* [*coscanelles, cosquelles, cosquinogues, cassonies, cassonigues*].

55. cast. **agujetas (en los músculos doloridos)**.⁶⁰ Albertí 1961 i Galmar 1977: *punxades que hom nota als músculs adolorits a causa d'un exercici violent*; Moll 1977 i Valor 1988: *esbraonament*;⁶¹ Miedes 1983: *punchades*; DEC 1985: *adoloriment, cruiximent, fiblades*; Pascual 1987: *adoloriment, cruiximent*; Brúixola 1990: *dolor muscular causat per l'exercici físic*.

56. cast. **bálsamo**.⁶² F. Pastor-J. Giner 1956 i Valor 1988: *bàlsem*;⁶³ F. Pastor 1967, Galmar 1977, DEC 1985, Pascual 1987 i Brúixola 1990: *bàlsam*; Miedes 1983: *balsam, balsem*; GAV 1983, Fullana-Miedes 1985 i Acadèmia 1993: *balsem*.

57. cast. **muñeca (del brazo)**. Albertí 1961, Galmar 1977: *puny, monyó, canell*; F. Pastor 1967: *monyó, canell*; Moll 1977: *canell, monyeca, braó*; GAV 1980: *gobanilla*; GAV 1983: *munyiqueta, gobanilla, munyeca, monyica*; Miedes 1983: *gobanilla, monyica*; Fullana-Miedes 1985: *munyeca, gobanilla, monyica/munyica*; DEC 1985: *puny, canell, monyó*; Pascual 1987: *monyica, puny, canell*; Valor 1988: *canell, reg. monyica*; Brúixola 1990: *canell, puny, monyó*; Acadèmia 1993: *gobanella, monyica*.

58. cast. **párpado**.⁶⁴ Albertí 1961, F. Pastor 1967-77 i Galmar 1977: *parpella, palpebra, pipella*;⁶⁵ F. Pastor 1972: *parpella, palpebra*; Moll 1977, DEC 1985 i Pascual 1987: *parpella, pipella, palpebra*; GAV 1983: *parpalla, parpall*; Miedes 1983 i Fullana-Miedes 1985: *parpall*; Valor 1988 i Brúixola 1990: *parpella*; Acadèmia 1993: *parpall, parpalla*.

59. cast. **pequeño**.⁶⁶ Albertí 1961: *petit*; F. Pastor 1967, Albertí 1975, Galmar 1977 i DEC 1985: *petit, menur*; Moll 1977: *petit, menur, xic*; GAV 1980: *chicotét, menút, chic*; GAV 1983: *petorri*; Miedes 1983: *menur, chicotet*; Pascual 1987: *menur, petit*; Valor 1988: *petit, menur, fam. xicotet*; Brúixola 1990: *xicotet, menur, petit*; Acadèmia 1993: *chicotet, menur, petorri*.

60. cast. **pequeñito**.⁶⁷ Moll 1977: (cast. *pequeñuelo*) *petitó, menudó, xicotet, xicarró, esquiterell, fiteu, fitó, graneu, mató, tetó*; GAV 1980: *chicotú, chicotét, menudú*; GAV 1983: *chicotet, chicotiu*; Miedes 1983: *chicotiu*; Fullana-Miedes 1985: *chicotet, petorri*; DEC 1985: *petitet, petitó, menudet*; Acadèmia 1993: *chicotiu, chiconiu, chicorriniu*.

61. cast. **larguirucho**.⁶⁸ Albertí 1961, Galmar 1977, DEC 1985, Pascual 1987 i Brúixola 1990: *llargarut*; F. Pastor 1967, GAV 1983, Valor 1988 i Acadèmia 1993: *llarguerut*;⁶⁹ Fullana-Miedes 1985: *llarguerut, desllanguit*.

62. cast. **defender**. Albertí 1961, F. Pastor 1967, Moll 1977, Galmar 1977, DEC 1985 i Brúixola 1990: *defensar, defendre*; GAV 1980 i 1983 i Acadèmia: *defendre*;

(60) F. Pastor 1967, GAV 1980 i 1983, Fullana-Miedes 1985 i Acadèmia 1993 no enregistren *agujetas*.

(61) AIDFa trobem *esbraonament* 'estat del qui està esbraonat' i *esbraonar* 'fer perdre el braó, el vigor, fatigar en alt grau'; DCVB *esbraonar* 'adolorir dels <sic> braons i extremitats del cos per excés de treball o per un exercici massa violent', refl. 'can-sar-se de les extremitats ... cast. *extenuarse*' (mall., men.).

(62) GAV 1980 no enregistra *bálsamo*.

(63) Vegeu documentació antiga i moderna de *bálsam* en Colòmina (en premsa).

(64) GAV 1980 no enregistra *párpado*.

(65) *Pipella* és deformació baleare de *parpella* (DCVB).

(66) Fullana-Miedes 1985 no enregistra *pequeño*.

(67) Albertí 1961, F. Pastor 1967, Galmar 1977, Pascual 1987, Valor 1988 i Brúixola 1990 no enregistren *pequeñito*.

(68) GAV 1980 i Miedes 1985 no enregistren *larguirucho*.

(69) Vegeu per què *llarguerut* és la grafia correcta en Colòmina (1992: 135-6).

Miedes 1983: *defendre, amparar*; Fullana-Miedes 1985 i Pascual 1987: *defendre, defensar*; Valor 1988: *defensar*.

63. cast. **resbalar**. Albertí 1961: *relliscar, lliscar, llenegar, resquitllar*; F. Pastor 1967: *relliscar, lliscar*; Moll 1977: *llenegar, lliscar, relliscar, esvarar, rossolar, solsir, resquitllar, esllisar, patinar*; Galmar 1977: *lliscar, relliscar, rossolar, llenegar, resquitllar*; GAV 1980: *esvarar*; GAV 1983: *esbarar, esvarallar, esvarar*; Miedes 1983: *esvarar, esguillar, esvarallar*; Fullana-Miedes 1985: *esvarallar, esvarar, esbarar*; DEC 1985: *relliscar, lliscar, llenegar, rossolar*; Pascual 1987: *esvarar* (o *esvarar-se*), *relliscar, llenegar*; Valor 1988: *relliscar, esvarar-se*; Brúixola 1990: *esvarar, esquitllar-se, relliscar*; Acadèmia 1993: *esvarar, esgollar, esguillar-se, eslliçar*.

64. cast. **salpicar**. Albertí 1961 i Galmar 1977: *esquitxar, esquitxotejar, escatxicar, brufar*; F. Pastor 1967: *esquitxar*; Moll 1977: *esquitar, esguitar, esquitxar, escarritar, brufar, esbrufar, xarbotar*; GAV 1980 i Acadèmia 1993: *esguitar*; GAV 1983: *salpicar, esgarrifar, esguitar, esborronar*; ⁷⁰Miedes 1983: *esguitar, salpicar*; Fullana-Miedes 1985: *salpicar, arruixar, asperjar, esborronar, esgarrifar, esguitar*; DEC 1985: *esquitxar, escatxicar*; Pascual 1987: *esguitar, esquitxar, esquitar*; Valor 1988: *esquitar o esquitxar*; Brúixola 1990: *esguitar, esquitxar, estufar*.

65. cast. **empujar**; 66. cast. **empujón**. Albertí 1961 i Galmar 1977: *empènyer; empenta, espenta*; F. Pastor 1967: *empènyer; empenta, espenta*; Moll 1977: *empènyer, empentejar, sempentejar, espitjar; empenta, sempenta, forfollada*; GAV 1980: *espentar; espenta*; GAV 1983: *espejar <sic>, espentar, espentejar, empenyer; espenta, empenyiment*; Miedes 1983: *espentar, empenyer; espenta*; Fullana-Miedes 1985: *empenyer, espenyer, espentejar; espenta, empenyiment, espentejada*; DEC 1985: (mover) *empènyer* / (atropellar) *empentar; empenta*; Pascual 1987: *empènyer* (o *empènyer*) / (dar empujones) *empentar, empentejar, espentar, espentejar; empenta, espenta*; Valor 1988: *empènyer, espentar, espitjar*, no enregistra *empujón* [*empentar, espentejar, espenta* 'empujón']; Brúixola 1990: *espentar, empentar, espènyer, empènyer; espenta, empenta*; Acadèmia 1993: *espentar, espentejar; espenta, espento*.

67. cast. **hinchar**. Albertí 1961, F. Pastor 1967, Moll 1977, Galmar 1977 i DEC 1985: *inflar*; GAV 1980 i Recio 1985: *unflar*; GAV 1983: *reinflar, unflar, inflar, abotinflar-se*; Miedes 1983: *unflar, bufar*; Fullana-Miedes 1985: *reinflar, unflar, abotinflar-se*; Pascual 1987 i Valor 1988: *inflar, unflar*; Brúixola 1990: *inflar, unflar, embotir*; Acadèmia 1993: *unflar, botinflar*.

68. cast. **en cuclillas (ponerse)**.⁷¹ Albertí 1961, Galmar 1977 i DEC 1985: *a la gatzoneta*; Pascual 1987: *emponnat* (o *aponat*), *a la gatzoneta*; Valor 1988: *a la gatzoneta, emponnat*; Acadèmia 1993: *ajocar* [*aponar-se, emponar-se*].

69. cast. **juguete**. Albertí 1961, F. Pastor 1967 i DEC 1985: *joguina*; Albertí 1975 i Galmar 1977: *joguina, jugueta*; Moll 1977: *jugueta, juguina, jugueta*; GAV 1980 i 1983, Miedes 1983 i Acadèmia 1993: *jogueta*; Fullana-Miedes 1985: *jogueta, trasto*

(70) *Esborronar* 'salpicar' (Fullana 1921) no apareix a Escrig, ni Llombart, ni Martí i Gadea; *esgarrifar* 'salpicar' (Fullana 1921) ja es troba en Escrig.

(71) F. Pastor 1967 no enregistra *cuclillas* (en) però l'any 1960 arplegava *aponar-se, aponar*; GAV 1980 i Miedes 1983 no l'enregistren; GAV 1983 i Fullana-Miedes 1985 no l'enregistren, però en l'invers donen *emponar-se*; Brúixola 1990 tampoc l'enregistra però a l'invers dóna a *la gatzoneta, emponnar-se i emponnat*.

<sic>, *joquina* <sic>; Pascual 1987 i Brúixola 1990: *joguet, joquina*; Valor 1988: *joguina, joguet*.

70. cast. **llamarada**.⁷² Albertí 1961 i Galmar 1977: *flamarada, foguerada, xera, brimarada*; F. Pastor 1967: *flamerada*,⁷³ *foguerada*; GAV 1980 i Miedes 1983: *flamerada*; GAV 1983: *flamera*; Fullana-Miedes 1985: *flamerada, flama*; DEC 1985, Pascual 1987 i Brúixola 1990: *flamarada*; Acadèmia 1993: *flamerada / llampada*.

Particularisme vs. unitarisme en els vocabularis valencians

Per veure en quina mesura els vocabularis bilingües valencians actuals són, pel que fa a la tria lèxica, unitaristes –«catalanitzants»– o particularistes –«secessionistes»–, hem triat quinze entrades lèxiques en les quals és possible de trobar quatre solucions: *a)* únicament el lexema considerat característic de Catalunya –que en una part dels casos (p.e. els números 6, 35, 37, 59, 62, 64 i 67) és també valencià–, *b)* el lexema característic de Catalunya i després el del País Valencià; *c)* el lexema característic valencià i després el català; i *d)* únicament el lexema considerat valencià. Els resultats apareixen en el quadre 1.

(72) Valor 1988 no enregistra *llamarada*.

(73) Vegeu sobre la grafia correcta *flamerada* Colomina (1992: 136-141).

Quadre I

CATALÀ	CATALÀ-VALENCIÀ	VALENCIÀ-CATALÀ	VALENCIÀ
6. <i>bacallà</i> F. Pastor, Galmar, Valor	<i>bacallà-abadejo</i> Pascual, Acadèmia	<i>abadejo-bacallà</i> Fullana-M., Brúixola	<i>abadejo</i> GAV 80 i 83, Miedes
13. <i>patata</i> Galmar	<i>patata-creïlla</i> F. Pastor, Valor	<i>creïlla-patata</i> Pascual, Brúixola	<i>creïlla</i> GAV 80 i 83, Acadèmia, Miedes, Fullana-M.
27. <i>farigola</i>	<i>farigola-timó</i> F. Pastor, Galmar	<i>timó-farigola</i> Fullana-M., Pascual, Valor, Brúixola	<i>timo</i> GAV 83, Miedes, Acadèmia
28. <i>romani</i> P. Pastor, Galmar	<i>romani-romer</i> Valor	<i>romer-romant</i> Pascual, Brúixola, Acadèmia	<i>romer</i> GAV 83, Miedes
35. <i>cua</i> F. Pastor, GAV 83, Pascual, Valor	<i>cua-coa</i> Galmar	<i>coa-cua</i> GAV 80, Brúixola, Miedes, Fullana-M.	<i>coa</i> Acadèmia
37. <i>cranc</i> Galmar, Pascual, Valor	<i>cranc-carranc</i> F. Pastor, Brúixola	<i>carranc-cranc</i> GAV 83, Fullana-M.	<i>carranc</i> Miedes, Acadèmia
38. <i>llangardaix</i> F. Pastor	<i>llangardaix-fardatxo</i> Galmar	<i>fardatxo-llangardaix</i> Pascual, Valor, Brúixola	<i>fardatxo</i> GAV 83, Miedes, Acadèmia
40. <i>papallona</i> F. Pastor, Galmar	<i>papallona-palom(eta)</i> GAV 83, Valor	<i>palom(eta)-papallona</i> Pascual, Brúixola	<i>palom(eta)</i> GAV 80, Miedes, Fullana-M., Acadèmia
54. <i>pessigolles</i> F. Pastor, Galmar	<i>pessigolles-cosquerelles</i> Valor	<i>cosquerelles-pessigolles</i> GAV 83, Miedes, Fullana-M., Pascual, Brúixola	<i>cosquerelles</i> Acadèmia
59. <i>petir</i> F. Pastor, Galmar, Pascual	<i>petir-xicotet</i> Valor	<i>xicotet-petit</i> Brúixola	<i>xicotet</i> GAV 80, Miedes, Acadèmia
62. <i>defensar</i> Valor	<i>defensar-defendre</i> F. Pastor, Galmar, Brúixola	<i>defendre-defensar</i> Fullana-M., Pascual	<i>defendre</i> GAV 80 i 83, Miedes, Acadèmia
63. <i>relliscar</i> F. Pastor, Galmar	<i>relliscar-esvarar</i> Valor	<i>esvarar-relliscar</i> Pascual, Brúixola	<i>esvarar</i> GAV 80 i 83, Miedes, Fullana-M., Acadèmia
64. <i>esquitxar</i> F. Pastor, Galmar	<i>esquitxar-esguitar</i>	<i>esguitar-esquitxar</i> Pascual, Valor, Brúixola	<i>esguitar</i> GAV 80 i 83, Miedes, Fullana-M., Acadèmia
67. <i>inflar</i> F. Pastor, Galmar	<i>inflar-unflar</i> Pascual, Valor, Brúixola	<i>unflar-inflar</i> GAV 83	<i>inflar</i> GAV 80, Miedes, Fullana-M., Acadèmia
68. <i>a la garzoneta</i> Galmar	<i>garzoneta-emponat</i> Valor	<i>emponat-garzoneta</i> Pascual	<i>emponat</i>

Les dades del quadre 1 distribuïdes segons els vocabularis apareixen en el quadre 2.

Quadre 2

	CATALÀ	CATALÀ-VALENCIÀ	VALENCIÀ-CATALÀ	VALENCIÀ
F. Pastor 1967	10	4 (<i>creilla, timó, carranc, defendre</i>)	0	0
Galmar 1977	11	3 (<i>timó, coa, fardatxo</i>)	0	0
GAV 1980	0	0	1 (<i>cua</i>)	8
GAV 1983	1 (<i>cua</i>)	1 (<i>papallona</i>)	3 (<i>cranc, pessigolles, inflar</i>)	8
Miedes 1983	0	0	2 (<i>cua, pessigolles</i>)	12
Fullana-Miedes 1985	0	0	6	5
Pascual 1987	3 (<i>cua, cranc, petit</i>)	2 (<i>bacallà, inflar</i>)	10	0
Valor 1988	4 (<i>bacallà, cua, cranc, defensar</i>)	8	3	0
Brúixola 1990	0	3 (<i>cranc, defensar, inflar</i>)	11	0
Acadèmia 1993	0	1 (<i>bacallà</i>)	1 (<i>romaní</i>)	12

Les dades del quadre 2 ens permeten distribuir els vocabularis valencians en quatre grups:

a) *catalanitzants*: El més radical és Galmar, que en 11 dels 15 mots es decanta per la sola forma catalana i només en tres casos admet en segon lloc la forma valenciana (*timó, coa, fardatxo*). Molt semblant és el criteri de F. Ferrer Pastor que en 10 dels 15 casos només dóna la forma catalana i solament accepta en segon lloc la solució valenciana en quatre casos (*creilla, timó, carranc, defendre*). Molt lluny de Galmar i F. Pastor trobem Valor (amb quatre casos d'única solució catalana: *bacallà, cua, cranc, defensar*), Pascual (amb tres: *cua, cranc, petit*) i GAV 1983 (amb un: *cua*);

b) *equilibrats però amb preferència per la forma catalana*: el qui es destaca en aquesta solució és de bon tros Valor, amb vuit casos (sobre els quinze possibles), seguit ja a bona cosa de distància per F. Pastor (quatre casos), Galmar i Brúixola (tres), Pascual (dos) i GAV 1983 i Acadèmia (un: *papallona; bacallà*);

c) *equilibrats però amb preferència per la forma valenciana*: Brúixola (amb 11 casos) i Pascual (amb 10) són els campions d'aquesta solució, seguits a mitjana distància per Fullana-Miedes (sis casos) i ja molt més lluny per GAV 1983 i Valor (amb tres), Miedes (amb dos) i GAV 1980 i Acadèmia (amb un); i

d) *secessionistes*: no solament cerquen diferenciar-se de Catalunya en el lèxic, sinó que també s'aparten de la tradició gràfica –no accentuen, redueixen els dígrafs tradicionals *rg, tj, tl* a *g, j, l*, rebutgen les grafies *x* inicial i postconsonàntica i *tx*–. Formen un grup compacte encapçalat per Miedes i Acadèmia (amb 12 casos de només la forma valenciana), seguit pels GAVs (vuit casos) i una mica més lluny per Miedes-Fullana (cinc casos).

Quadre 3

	F.P.	GAL.	GAVb	GAV	Mie.	F-M	Pas.	Val.	Brún.	Aca.	total
3. estrela			+	+	+	+	+	+	+	+	8
6. abadejo			+	+	+	+	+	+	+	+	8
10. rellomello				+		+				+	3
13. creïlla	+		+	+	+	+	+	+	+	+	9
14. pimentó				+	+	+		+		+	5
19. folli							+	+		+	3
27. tomello				+	+	+				+	4
28. romer				+	+	+	+	+	+	+	7
29. junc			+	+	+	+		+		+	6
31. hedra				+		+				+	3
33. gesmil			+	+	+	+	+	+	+	+	8
34. (ar)raïl				+		+		+		+	4
36. fiçó				+				+		+	3
40. pulom(et)a			+	+	+	+	+	+	+	+	8
44. oroneta			+	+	+	+	+	+	+	+	8
47. palmito			+	+	+	+				+	5
52. estómeç								+		+	2
54. cosquerelles				+		+	+	+	+	+	6
56. bàlsem				+	+	+		+		+	5
58. parpall(a)				+	+	+				+	4
59. xicotet			+	+	+	+	+	+		+	7
60. llarguerut	+			+		+		+		+	5
63. esvarar(-se)			+	+	+	+	+	+	+	+	8
64. esguitar			+	+	+	+	+		+	+	7
65. espentar			+	+	+		+	+	+	+	7
67. unflar			+	+	+	+	+	+	+	+	8
68. empon(n)ar-se				+		+	+	+	+	+	6
69. joguet			+	+	+	+	+	+	+	+	8
70. flamerada	+		+		+	+				+	5
total	3	0	15	25	20	25	22	15	15	29	

Lògicament, els vocabularis «catalanitzants» són els que obliden més formes valencianes: F. Pastor (sis omissions: no enregistra [n.e.] *estrela*, n.e. *abadejo*; n.e. *junc*; n.e. *palmito*, n.e. *coa*; n.e. *unflar*; i igualment Galmar 1977 (6 omissions: n.e. *estrela*, n.e. *abadejo*, n.e. *creïlla*, n.e. *junc*; n.e. *palmito*; n.e. *unflar*. La resta de vocabularis ometen dos o tres mots valencians, però mentre els «equilibrats» obliden els més característicament valencians (*junc* [Pascual], *palmito* [Pascual, Valor i Brúixola], *coa* [Pascual, Valor], *aladre* [Brúixola], els «secessionistes» exclouen els més característicament catalans (*bacallà* [GAV 1980 i 1983, Miedes], *ventall* [GAV 1980 i 1983], *inflar*⁷⁴ [GAV 1980, Miedes, Acadèmia], *cua*⁷⁵ [Acadèmia]).

Fidelitat a la normativa lèxica i fonètico-gràfica

Sobre una selecció de 29 casos possibles, el quadre 3 ens permetrà veure comparativament les innovacions valencianes al lèxic normatiu (*DFa*); marquem amb el signe + els vocabularis on es troba el mot assenyalat.

Els mots valencians no enregistrats al *DFa* admesos per més vocabularis valencians són per orde decreixent els següents. En 9 vocabularis: *creïlla*; en 8 vocabularis: *estrela*, *abadejo*, *gesmil*, *palom(et)a*, *oroneta*, *esvarar(-se)*, *unflar*, *joguet*; en 7 vocabularis: *romer*, *xicotet*, *esguitar*, *espentar*; en 6 vocabularis: *junc*, *cosquerelles*, *empon(n)ar-se*; en 5 vocabularis: *pimentó*, *palmito*; en 4 vocabularis: *tomello*, *(ar)raïl*, *parpall(a)*; en 3 vocabularis: *rellomello*, *follí*, *hedra*, *fiçó*. Pel que fa a les variants fonètico-gràfiques *bàlsem*, *llarguerut* i *flamerada* apareixen en cinc vocabularis, mentre que *estómeç* només en dos. D'una manera paral·lela –i previsible– al que hem vist en l'apartat anterior, els vocabularis «catalanitzants» introdueixen poques innovacions al lèxic normatiu –fabrià–, mentre que els «secessionistes» es caracteritzen per la plèthora innovadora. Sobre 29 possibles introduccions, els vocabularis valencians es comporten de la manera següent. En primer lloc destaquen els «secessionistes»: Acadèmia 1993 (amb 29 innovacions), GAV 1983⁷⁶ (amb 26) i Fullana-Miedes 1985 (amb 25); després trobem Valor 1988 (amb 22 innovacions), Miedes 1983 (amb 20), GAV 1980, Brúixola 1990 i Pascual 1987 (amb 15), F. Pastor 1977 (amb 3) i Galmar 1977 (sense innovacions).

Si considerem els setanta mots, la classificació és, si fa no fa, la mateixa: Acadèmia (amb 83 innovacions), GAV 1984 (amb 48), Miedes 1983 (amb 37), Valor 1988 (amb 29), Pascual 1987 (amb 21), Brúixola 1990 (amb 19), GAV 1980 (amb 15), F. Pastor 1967 (amb 6), Galmar 1977 (amb 1).

Acadèmia 1993 (83 innovacions al *DFa*; marquem amb + els mots no enregistrats al *DCVB*): *gayola*, *baso*; +*estrelot*; ⁷⁷*purnejar*, *plovitejar*, *borrimar*, ⁷⁸*gotinyar*, ⁷⁹*arruixada*, *arruixo*, *aiguarrada*, *aiguaço*, *sacso d'aigua*, *alaboc*, *garrotada*, ⁸⁰*+diluviada*, *chapallo*; *rosa*, *esclafito*, *clocha* 'palomita de maiz'; *brullo*, *formaget*

(74) Potser en la decisió de l'Acadèmia d'excloure *inflar* han pesat les dades incompletes del *DCVB*, que dona *unflar* com a propi de les tres capitals provincials (Cast., Val., Al.), i *inflar* com a no valencià (tor., occ., bal.). Com a parlant alcoià puc assegurar que els valencians de la regió d'Alcoi només usen *inflar*, i senten *unflar* com a forma vulgar i forastera.

(75) Potser també en aquest cas les dades incompletes del *DCVB*, que dona *cua* només de València i Alcoi, i *coa* de Vinaròs, Benassal, Alcalà de X., Elx, Val., Gandia, Morella i el Forcall, han influït en la decisió de l'Acadèmia d'excloure *cua*.

(76) Dels quals 21 ja apareixen al vocabulari de Fullana (1921); només hi manquen: *creïlla*, *estómeç*, *fiçó* i *follí*.

(77) *Estrelot* 'lucero, lucero del alba' i el modisme *eixir-li a u l'estrelot* 'tardar mucho en hacer algo'.

(78) *Borrimar* (Castelló, *DCVB*).

(79) *Gotinyar* (Alcoi, *DCVB*).

(80) *Garrotada* (Guardamar, *DCVB*).

'requesón'; *rellomello*; *farto*, +*fartana* (n.e. Acadèmia 1992), *fartera*, *engaldidor*; *galduf*, *galdirot*, *galafre*, *galima*, *gulo*,⁸¹ +*buco* (llegiu *bucó*); *creïlla*; *pebrera*; *nyispro*; *chimenera*; *folli*, *sollim*; *fritera*; *aïna*; *tomello*; *romer*; *junça*; *hedra*; *fleix*; *gesmil*; *arraïl*, *ràil*; *sarvacho*; *tito*; *oroneta*, *orandella*; *palput*; *currica* 'jauría'; *desfilajar* <sic>; *estomec*; *bascoll*; *cosquerelles*, *picorettes*, *sorelles* [coscanelles, cosquelles, cosquinogues, cassonies, cassonigues]; *balsem*; *gobanella*; *parpall*, *parpalla*; *chicotet*, *petorri*; *llarguerut*; *esvarar*, *esgollar*, *esguillar-se*,⁸² *eslliçar*,⁸³ *esguitar*; *espentar*, *espento*; *unflar*; *emponar-se*, *aponar-se*; *joguet*.

Fullana-Miedes (54 innovacions al DFa): *colmena*; *estrela*; *pluinar*; *chapallo*, *arruixo*; *abaejo*, *abadeig*; *rellomello*; *formaget*; *galduf*, *farto*; *quereguilla*, *creïlla*, *criadilla*; *peminto*, *pimento*; *nyespla*; *xumenera*, *ximenera*; *sollim*; *aïna*, *ferrage*; *tomello*; *junc*; *junça*; *hedra*; *freix*, *fleix*; *gesmil*, *gesmiler*; *arraïl*; *carranc*; *tito*; *palput*; *paypay*, *palmito*; *bascoll*; *cosconelles*, *cosquerelles*; *balsem*; *gobanilla*, *monyica*/*munyica*; *parpall*; *chicotet*, *petorri*; *llarguerut*; *esvarallar*, *esvarar*; *esguitar*; *espenyer*, *espentejada*; *unflar*, *abotinflar-se*; *joguet*; *flamerada*.

GAV 1983 (48 innovacions al DFa): *aiguafort*, *aiguaço*; *formaget* 'requesón'; *rellomello*, *sanguisolet(a)* 'solomillo'; *creïlla*, *pataca*; *pimento*, *pebrereta*; *nyesple* <sic>, *nyespro*; *ximenera*; *solli(m)*; *ahina*; *perilla*; *tomello*; *romer*; *junça*; *hedra*; *fleix*; *gesmil*; *rail*, *arraïl*; *tito*; *oroneta*; *palput*, *putput*; *bascoll*; *cosconelles*, *cos(i)golles*, *cosquerelles*, *coscarrelles*, *sigolletes*, *cuscanelles* [cosigolles]; *balsem*; *gobanilla*; *parpalla*, *parpall*; *petorri*; *llarguerut*; *esvarallar*, *esvarar*; *esguitar*; *espentar*; *unflar*; *emponar-se*; *joguet*.

Miedes 1983 (37 innovacions al DFa): *purnejat*; *arruixo*; *borles*, *roses* 'palomitas de maiz'; *brullo* 'requesón'; *llomello*; *creïlla*; *peminto*, *pimento*; *fraura*; *xumenera*, *ximenera*; *escuradora*; *aïna*; *perilla*; *tomello*; *romer*; *junça*; *freix*; *gesmil*, *gesmiler*; *tita*; *oroneta*; *desfilagarchar*; *bascoll*; *cosconelles*; *balsem*; *gobanilla*; *parpall*; *chicotet*; *esvarar*, *esguillar*, *esvarallar*; *esguitar*; *espentar*; *unflar*; *joguet*.

Valor 1988 (29 innovacions al DFa): *plovitejar*,⁸⁴ *arruixada*; *llomell* o *llomello*; *fartó*; *creïlla*; *reg. pebrera*, *reg. pimentó*; *folli*; *romer*; *junça*; *gesmí*, *gesmil*; *reg. ràil*; *oroneta*; *jama* 'jauría'; *estómeç*; *bascoll*; *cuscanelles*, *cosquerelles*; *balsem*; *fam. xicotet*; *llarguerut*; *esvarar-se*; *esquitar*; *espentar*; *unflar*; *emponnat*; *joguet*.

Pascual 1987 (21 innovació al DFa): *arruixada*; *rosa*, *roseta* 'palomita de maiz'; *unflar*; *creïlla*; *ximenera*; *folli*; *romer*; *gesmil*, *gesmiler*; *oroneta*; *cosquerelles*; *esvarar* (o *esvarar-se*); *esguitar*, *esquitar*; *espentar*; *unflar*; *emponnat* (o *aponat*); *joguet*.

Brúixola 1990 (19 innovacions al DFa): *borla* 'palomita de maiz'; *fartó*; *creïlla*; *pebrera*; *pataca*; *nyespla*; *carlota*; *romer*; *gesmil*; *oroneta*; *cosquerelles*; *xicotet*; *esvarar*; *esguitar*; *espentar*, *espényer*; *emponnar-se*, *emponnat*; *joguet*.

(81) *Guló* 'golut' (Guardamar. DCVB).

(82) *Esguillar-se* (pir. or. eiv., DCVB).

(83) *Eslliçar* (Maestrat, Maella, DCVB).

(84) *Plovitejar* és propi del Maestrat i de la Plana de Castelló (DCVB).

GAV 1980 (15 innovacions al *DFa*): *purnejat*; *creilla*; *fraura*; *escuradora*; *perilla*; *gesmil*, *gesmiler*; *bascòll*; *gobanilla*; *chicotét*; *esvarar*; *esguitar*; *espentar*; *unflar*; *joguèt*.

F. Pastor (6 innovacions al *DFa*): *aiguarrada*; *creilla*; *pebrera* (sentit n.e. Fabra); *ximenera*; *llavaplats*; *llarguerut*.

Galmar (1 innovació al *DFa*): *llavaplats*.

Riquesa lèxica i variació sinonímica

No tots els vocabularis valencians tenen les mateixes dimensions. Ja en els títols alguns ens avisen del seu caràcter *bàsic*, *elemental* o *fonamental*, i els més ambiciosos adopten el títol de «diccionaris». Tanmateix, donat el caràcter bàsic de la majoria dels setanta mots triats, crec que serà il·lustratiu comparar els mots que manquen en les diverses obres estudiades. El menys complet és el bàsic del GAV (1980), amb 32 omissions,⁸⁵ algunes per ventura explicables per les dimensions reduïdes de l'obra; sorprenents són les onze omissions –ben bàsiques– de Fullana-Miedes, obra de gran format: *bocadillo*, *palomitas de maíz*, *lavaplatos-lavavajillas*, *bandeja*, *basura*, *bombilla*, *lagarto*, *jauría*, *agujetas*, *pequeño*, *en cuclillas*; les deu omissions de Valor també deceben una mica: *bocadillo*, *palomitas de maíz*, *lavaplatos-lavavajillas*, *bandeja*, *basurero*, *abanico*, *deshilar*, *deshilachar*, *calzoncillos*, *empujón*, *llamada*; i també les set de Miedes: *tragón-glotón*, *aguijón*, *murciélagos*, *abubilla*, *jauría*, *larguirucho*, *en cuclillas*; més normals són les quatre de F. Pastor: *palomitas de maíz*, *níspero* 'fruto', *agujetas*, *en cuclillas*; GAV 1983: *palomitas de maíz*, *lavaplatos-lavavajillas*, *jauría*, *agujetas*; i Brúixola: *lavaplatos-lavavajillas*, *junco*, *juncia*, *jauría*; quasi complets resulten Galmar (amb dues): *palomitas de maíz*, *níspero* 'fruto'; Acadèmia (dues): *lavaplatos-lavavajillas*, *agujetas*; i Pascual (una): *deshilachar*.⁸⁶

El vocabulari més ambiciós pel que fa a la variació sinonímica és, sens dubte, el de l'Acadèmia. Encertats i originals em semblen els cinc sinònims aplegats per a traduir cast. *lloviznar*: *purnejat*, *plovitejar*, *borrimar*, *gotejar*, *gotinyar*; tenim on triar entre els onze que tradueixen cast. *chaparrón*: *arruixada*, *arruixo*, *aiguarrada*, *aiguaço*, *sacso d'aigua*, *alaboc*, *ramassada*, *glopada*, *garrotada*, *diluviada*, *chapallo*; o entre els tretze de *tragón-glotón*: *farto*, *fartana*, *fartera*, *engaldidor*, *galduf*, *gloto*, *galdirot*, *golut*, *golos*, *galafre*, *galima*, *gulo*, *buco*. Però no sempre és tan ric, de vegades es limita a un sol lexema, per exemple en els casos de *aladre*, *estrela*, *creilla*, *pera* 'bombeta', *gesmil*, *coa*, *carranc*, *saltamartí* o *esguitar*.

(85) Vet-les act: *arado*, *chaparrón*, *cucurucho*, *palomitas de maíz*, *requesón*, *solomillo*, *tragón-glotón*, *pimiento*, *níspero* 'fruto', *zanahoria*, *hollín*, *tomillo*, *romero*, *juncia*, *hiedra*, *fresno*, *aguijón*, *cangrejo*, *lagarto*, *murciélagos*, *pavo*, *jilguero*, *abubilla*, *jauría*, *deshilar*, *deshilachar*, *calzoncillos*, *cosquillas*, *agujetas*, *párpado*, *larguirucho*, *en cuclillas*.

(86) I encara trobem *esfilagarsar* 'deshilachar' en l'invers.

Consideracions finals

Vocabularis de F. Ferrer Pastor. Després del vocabulari valencià-castellà (1960) publicà el castellà-valencià (1967); uns anys després (1972) publica tots dos plegats –amb alguna reducció escadussera–, i al 1977 publica la que serà versió definitiva dels seus vocabularis –reproduïda en facsímil fins a les edicions dels anys norantes–. De l'acarament de les edicions de 1967 i 1977 –pràcticament idèntiques– amb el vocabulari castellà-català de S. Albertí (1961) es desprèn que F. Pastor va aprofitar aquesta obra. En quasi la meitat dels setanta mots estudiats es pot rastrejar l'empremta del model: en 21 casos –el 30%– F. Pastor ha copiat literalment les traduccions d'Albertí;⁸⁷ en d'altres casos elimina algun dels sinònims d'Albertí –números 11, 29, 41, 52, 57–, en selecciona alguns –n°s 2, 4, 5, 12–, i de vegades n'afegim algun de nou –n°s 1, 14, 53–. Malgrat el caràcter excessivament decantat cap a les solucions lèxiques de Catalunya, cal reconèixer als vocabularis de F. Pastor el mèrit de ser els primers que en els temps difícils oferien bona ajuda als qui decidien mampendre l'aprenentatge del valencià.

Diccionari Galmar. Publicat primer relligat i amb el títol de *Diccionari Castell* (1977), aparegué uns anys després en rústica i amb el nou títol de *Diccionari Galmar*.⁸⁸ El nostre estudi mostra que Galmar (1977) és reedició quasi idèntica d'Albertí (1961) –amb permís o sense, en tot cas no en diuen res–: en els setanta mots estudiats només hi ha sis canvis respecte a Albertí (1961) i segurament són deguts al fet que es degué partir d'una edició posterior.⁸⁹ No és estrany, doncs, que siga el vocabulari més catalanitzant. Només hi he trobat una innovació «valenciana»: *llavaplats*. Té el «mèrit» de ser el primer vocabulari «català» venut com a «valencià»...

Vocabulari Bàsic del GAV (1980). De caràcter volgudament bàsic –hi manquen 32 dels 70 mots estudiats– i «escissionista», aquest diccionari és prou original i apleix bé la seva intenció de no introduir cap mot no valencià, car en els setanta mots estudiats no n'hem trobat cap que no ho siga i de vegades dóna alguna solució encertada, com ara *escuradora* 'rentavaixella'.

Vocabulari del GAV (1983). Encara que no es diu en la introducció, es tracta d'una adaptació «secessionista» –sobretot ortogràfica– del vocabulari valencià-castellà de Fullana (1921).⁹⁰ Podria haver tingut el mèrit –si s'hagués fet bé– d'oferir-nos l'arreglada de Fullana ordenada per sinònims, però els autors del vocabulari no han treballat gaire fi, car en només setanta mots trobem les errades següents: *sanguisolet* 'solomillo' per *sanguisoleta* (Escrig, Fullana); *solli* (errada per *sollim*); *englatina* <sic>; *mucilac* 'murciélagó' (ja en Fullana); *esfilagarrar* <sic> 'deshilachar' (és errada evident per *esfilagarsar*); *depir* <sic> per *clapir*, *cosgolles*, errada per *cossigolles*; *espejar* 'empujar' errada per *espijar*.⁹¹ Aquest diccionari no apleix gaire bé la seva intenció de no introduir cap mot no valencià, car en els setanta mots estudiats hem trobat els catalanismes següents: *espetec*;⁹² *mato* 'requesón' (sentit n.e.

(87) Vegeu els números 3, 8, 19, 20, 21, 26, 30, 31, 33, 34, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 58, 62 i 65.

(88) Vegeu-ne més explicacions a les referències bibliogràfiques.

(89) Vegeu els números 4, 7 i 38 (amb innovacions), 44 i 63 (amb canvis d'ordenació) i 14 (amb pèrdua); en els números 11, 35 i 69 la coincidència és amb l'edició reduïda Albertí (1975).

(90) Sobre aquest vocabulari vegeu Casanova (1989).

(91) Ja en Fullana *espejar* 'empujar'; n.e. ni Escrig, ni Llombart, ni MGadea; deu ser errada per *espijar* 'espentar' (Mall., DCVB; també a la Safor i a la Marina Alta).

(92) Ja en Fullana: *espetec* 'crujido, chaparrón'; Llombart: *espetech* 'crujido'; Martí i Gadea: *espetec* 'cat(alanismo), crujido'.

Fullana); *pebrot*, *pebrotera*:⁹³ *aura*⁹⁴ i *gessami*. Quan el mot de Fullana no els ha interessat, no han tingut inconvenient d'excloure'l, com ara *petit* –viu a Alcoi–.

Vocabulari Elemental d'Emili Miedes (1983). Sembla que té com a font bàsica Fullana (1921). Aquest diccionari aconsegueix bé la seva intenció de no introduir cap mot no valencià, car en els setanta mots estudiats només n'hem trobat un que no ho siga: *hèura*. No és gaire acurat, car hi hem trobat les errades següents: *pimiento* (errada per *pimento*); *bandeja* 'font / batea' <sic>; *ornella* <sic> (errada per *oronella*); *palput* 'cuclillo' <sic>. La mala grafia, les errades i la curtedat de mires de l'autor fan inutilitzable aquesta obra.

Diccionari de Fullana-Miedes (1985). És adaptació reconeguda –al contrari del GAV (1983)– i bastant respectuosa de Fullana (1921).⁹⁵ En aquesta obra –singular dins la lexicografia «secessionista»– Emili Miedes supera de bon tros el seu treball de 1983 –gràcies, és clar, a Fullana–. És l'obra «anticatalanitzant» que en més casos admet sinònims considerats pels seus col·legues com a massa «catalans», car admet mots com ara *bacallar*, *farigola*, *cua*, *cranc*, *pessigolles* i *defensar*. No es caracteritza per una cura especial, car hi trobem faltes d'ortografia com ara *esbarar*, badades com *salto* 'saltamartí', *mucilac* 'rata-penada' o *rosuari* 'romer', i errades com *ornella* 'oroneta' i *joquina* 'joguet'.

Diccionari Gregal de Vicent Pascual (1987). És sense dubte el més complet, el més útil i el més treballat de tots els vocabularis valencians. Ha sabut triar un bon model, el millor diccionari castellà-català fins a l'hora d'ara, el de l'Enciclopèdia Catalana (1985), l'ha copiat sense complexos,⁹⁶ l'ha adaptat amb un criteri ben encertat i l'ha completat amb nombrosíssimes formes valencianes. El seu criteri –compartit amb Brúixola i qualche vegada amb Valor i amb Fullana-Miedes o l'Acadèmia– és donar sempre en primer lloc la forma valenciana i després d'altres sinònims –no sempre estrictament valencians; així trobem *paloma* i *papallona*, *bacallà* i *abadejo* o bé *joguet* i *joquina*, *romer* i *romaní*.

Vocabulari Fonamental d'Enric Valor (1988). Té un caràcter genial i alhora una mica desconcertant. De vegades enregistra mots i variants que manquen en quasi tots els altres vocabularis, com ara *plovitejar* o *fiçó*; altres voltes oblida mots ben fonamentals com ara *bocadillo*, *palomitas de maíz*, *lavaplatos-lavavajillas*, *abanico*, *calzoncillos*, *empujón* o *llamarada*. De vegades és el més catalanista –és el campió, com hem vist adés, dels equilibrats però amb preferència per la forma catalana–, d'altres el més valencianista –*estómeç*, *bàlsem*, *llarguerut*–. Valor es mostra enemic dels mots acabats en *-o*: *abadeig*,⁹⁷ *llomell*. Presenta l'originalitat⁹⁸ d'assenyalar el caràcter regional o dialectal d'alguns mots: *aladre*, reg. *arada*; *pebrot*, reg. *pebrera*, reg. *pimentó*; *sutja*, reg. *estalzim*, reg. *folli*; [*jonc*, dial. *junc*], *gesmí*, reg. *gessamí*, dial. *gesmir*, *gesmil*; *arrel*, reg. *raíl*; *papallona*, reg. *paloma*; *gall dindi*, reg. *titot*, reg. *indià*, reg. *indiot*; *canell*, reg. *monyica*. En un parell de casos es veu que ha tingut davant –i l'ha copiat– el diccionari de Moll (1977): vegeu *buc d'abelles*, *nispro* i *esbraonament* 'agujetas'.⁹⁹

(93) *Pebrot* i *pebrotera* ja en Fullana i català oriental (DCVB).

(94) El DCVB dona *heura* com a català occidental i valencià, però les dades de l'ALDC mostren una partició clara entre *heura* (cat. or.) i *hedra* (cat. occ.), veg. Veny 1988.

(95) Però en els casos més cridaners no té inconvenient de traïr Fullana, com ara en el cas de *petit*, que resol –no solament com el GAV 1983, que l'eliminen– eliminant també l'entrada castellana *pequeño*...

(96) N'hi ha prou per a comprovar-ho amb acurar els dos diccionaris per qualsevol plana: tipografia, introducció de noms propis –de persona i de lloc–, fraseologia... Pel que fa a les nostres setanta paraules, hi ha coincidència total en els números 2, 21, 45, 46, 52 i 58, coincidència amb canvi d'orde dels sinònims en els números 4, 27 i 42 i coincidència més innovació en els números 11, 13, 18 i 39.

(97) També *abadeig* en GAV 1983 i *fardaig* en Miedes 1983.

(98) També es troba aquest tipus de marca alguna vegada en DEC 1985.

(99) Sobre els diccionaris de Valor vegeu F. Bernat i X. Favà (1992).

Vocabulari Brúixola (1990). Comparteix amb Pascual el criteri encertat de donar sempre preferència a la forma valenciana, sense oblidar els altres geosinònims. Presenta la novetat de donar la pronúncia dels mots –en general ben correcta–. Original, molt pràctic i prou complet: un bon vocabulari.

Diccionari de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana (1992-1993). Esforç malaguanyat. El que podria haver estat el millor vocabulari valencià de tots els temps, restarà com a obra només útil als estudiosos de la llengua. Hom ha realitzat un gran esforç per desfer l'obra magna del *DCVB*: pacientment s'han dedicat a anar extraent tots els mots valencians d'aquest gran diccionari. En principi, el projecte era legítim i valuós –és el mateix que va fer el mestre Moll en el seu magnífic vocabulari mallorquí-castellà (1965)–, però ací –adoptant una grafia «separatista»– s'ha pretès anul·lar tota la tasca feta des dels anys trenta.¹⁰⁰

JORDI COLOMINA I CASTANYER
Universitat d'Alacant

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Acadèmia (Real Academia de Cultura Valenciana) (1992) *I. Diccionari Valencià-Castellà*, València, ed. Del Senia al Segura, 530 pàgs.
- (1993) *II, Diccionari Castellà-Valencià, V.*, ed. Del Senia al Segura, 407 pàgs.
- ALBERTI, Santiago (1961) *Diccionari Castellà-Català i Català-Castellà*, Barcelona, 1182 pàgs.
- (1975) *Diccionari (Petit) Castellà-Català, Català-Castellà, B.*, 2^a ed., B., 1978, 338 pàgs.
- BERNAT, Francesc & Xavier FAVÀ (1992) 'La llista de la RTVV (1990): Estudi lexicogràfic' dins Joan Solà (ed.) 1992, pàgs. 75-121.
- BRÚIXOLA (1990) *Brúixola. Vocabulari Castellà-Valencià, Valencià-Castellà*, amb la col·laboració de Joan Ramon Borràs Hernandis i Ricard Arias Ramon, sense lloc d'edició, ed. Bibliograf, 254 + 235 pàgs.
- CASANOVA HERRERO, Emili (1989) 'La faceta lexicogràfica del pare Fullana', *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, LXVII, pàgs. 415-441.
- COLOMINA I CASTANYER, Jordi (1992) 'Morfologia i ortografia: a propòsit d'algunes grafies controvertides', *A Sol Post*, 2, Alcoi, Ed. Marfil, pàgs. 129-153.
- (1993) 'Propostes valencianes per a l'estàndard oral', *I Jornades de Sociolingüística: «La llengua estàndard»* (Alcoi 1992), Alcoi, Ajuntament, pàgs. 11-36.
- [en premsa] 'A propòsit d'una llei fonètica catalana poc observada', *Miscel·lània Germà Colón*, B., PAM.

(100) Vegeu la ressenya de Colón (1993).

- COLÓN DOMÈNECH, Germà (1993) 'Crítica al Diccionario de la Academia de Cultura Valenciana: 1, Un propósito disgregador; 2, Un enredo ortográfico, i 3, El valenciano enfermizo', *El País*, ed. de València, 6, 7 i 8 d'abril de 1993.
- DAG (Marian AGUILÓ i FUSTER) (1914-1934) *Diccionari Aguiló*. Materials lexicogràfics aplegats per M. A. i F., revisats i publicats sota la cura de P. Fabra i M. de Montoliu, 8 volums, B.
- DCOR (Joan COROMINES) (1980-1991) *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, 9 volums, Barcelona.
- DCVB (A. Mª ALCOVER & F. de B. MOLL) (1926-1968) *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 volums, Palma de Mallorca.
- DEC (Diccionari Enciclopèdia Catalana) (1982) *Diccionari de la Llengua Catalana*, B., Enciclopèdia Catalana, 1679 pàgs.
- (1985) *Diccionari Castellà-Català*, B., Enciclopèdia Catalana, 1341 pàgs.
- DFa (Pompeu FABRA) (1932) *Diccionari General de la Llengua Catalana*, B., 5^a ed., 1968, 1762 pàgs.
- ESCRIG (Josep ESCRIG) (1851) *Diccionario Valenciano-Castellano*, V.: P. Aguilar, 900 pàgs. [Use la 2^a ed. V.: P. Aguilar, 1871, que sembla que és idèntica a la primera].
- FERRER PASTOR, Francesc (1960) *Vocabulari Valencià-Castellà*, V., Sicània, 223 pàgs.
- (1967) *Vocabulari Castellà-Valencià*, V., Sicània, 477 pàgs.
- (1972) *Vocabulari Castellà-Valencià i Valencià-Castellà*, V., Gran Enciclopedia de la Región Valenciana, 596 pàgs.
- (1977) *Vocabulari Castellà-Valencià i Valencià-Castellà*, V., L'Estel, 1075 pàgs.
- (1985) *Diccionari General*, V. 1985, 1599 pàgs. 2^a ed., V., 1992, 1599 pàgs. i un apèndix verbal.
- FERRER PASTOR, Francesc & Josep GINER i MARCO (1956) *Diccionari de la Rima*, V., Editorial Frederic Domènech, LXVII + 1122 pàgs.
- (1980) *Diccionari de la Rima*, V., 1797 pàgs. [Segona edició una mica ampliada de l'obra de 1956; hom ha eliminat l'ortografia i la morfologia que servien d'introducció, i també el nom de Josep Giner i Marco].
- FULLANA MIRA, Lluís (1921) *Vocabulari Ortogràfic Valencià-Castellà*, V., ed. Edeta, XLII + 637 pàgs. Reed. facs., V., GAV, 1979.
- FULLANA MIRA, Lluís & Emili MIEDES BISBAL (1985) *Vocabulari Valencià-Castellà i Castellano-Valenciano*, V., ed. Asval S. A., XIV + 823 + XXIV (entre pàgs. 438 i 439) + XV pàgs.
- GALMAR (1977) *Diccionari GALMAR. Castellà-Valencià, Valencià-Castellà*, «equipo de redacción dirigido por» Rosendo CASES i Diego LISBOA, amb una «Gramàtica valenciana» per Lorenc <sic> Riba i Albert Fornis, i «Diagramación y presentación» de Horacio Silva, sense numeració. [Sembla que aquesta edició aparegué cap a 1980 i és una reedició facsímil en rústica del *Diccionari CASTELL Castellà-Valencià, Valencià-Castellà*, V., 1977, del qual s'ha eliminat el «Resumen de Historia del País Valenciano» de R. Ventura Melià].

- GAV (Colectiu de Mestres de la Secció de Pedagogia del Grup d'Acció Valencianista) (1980) *Vocabulari Basic de la Llengua Valenciana. Castellà-Valencià, Valencià-Castellà*, treball coordinat per Antoni Fontelles i Mª Pilar Hervàs, V., 246 pàgs.
- (1983) *Vocabulari Valencià-Castellà, Castellà-Valencià*, treball coordinat per J. Torán, G. Lacassaña i A. Roselló, V., 923 pàgs.
- Llombart (Constantí LLOMBART) (1887) *Diccionario Valenciano-Castellano de J. Escrig*, 3^a ed. corregida y aumentada, V., P. Aguilar, 1231 pàgs.
- MASCLANS I GIRVÈS, Francesc (1954) *Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes*, B., IEC, 251 pàgs.
- MGad (Joaquim MARTÍ GADEA) (1891) (*Novísimo*) *Diccionario General Valenciano-Castellano*, V.: Josep Canales Romà, 1975 pàgs.
- MIEDES BISBAL, Emili (1983) *Vocabulari Elemental de la llengua Valenciana. Valencià-Castellà, Castellà-Valencià*, V., ed. Valencia 2000, 411 pàgs.
- MOLL, Francesc de B. (1965) *Vocabulari Mallorquí-Castellà amb inclusió de les paraules típiques de Menorca i Eivissa*, Palma de Mallorca, 327 pàgs.
- (1977) *Diccionari Castellà-Català*, Palma de Mallorca, 389 pàgs.
- PASCUAL, Vicent (1987) *Diccionari Gregal. Valencià-Castellà, Castellà-Valencià*, 512 + 509 pàgs.
- (1990) *Diccionari Tabarca. Valencià-Castellà, Castellà-Valencià*, V., 512 + 509 pàgs. [És segona edició (facsimil) del *Diccionari Gregal* de 1987].
- RECIO, Carles (1985) *Diccionari Diferencial Valencià-Català, Català-Valencià*, V., Ateneu de la Cultura Valenciana, 336 pàgs.
- SOLÀ, Joan (editor) (1992) *Sobre lexicografia catalana actual*, B., Empúries, 305 pàgs.
- VALOR, Enric (amb la col·laboració d'Enric Ll. VALOR) (1988) *Vocabulari Fonamental*, B, Plaza & Janés editors, 501 pàgs.
- VENY, Joan (1988) 'Noves dades sobre la partió català occidental-català oriental', V *Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica*, B., pàgs. 11-41.

